

évben és egy, az 1413. évben, Visegrádon kelt oklevél alapján „terra Moysa” és „terra Felduar” egymás mellett helyezkedtek el; a Majs és Földvár közti út a Borza-völgyben („vallem Barza”) futott; Földvárhoz egy időben nagy, a Dunáig kiterjedő birtoktest tartozott.⁴ Földvár falu Majs melletti azonosítását Négyesi Lajos fémkereső műszeres terepbejárásai, a Janus Pannonius Múzeum és a Hadtörténeti Intézet és Múzeum geofizikai felméréseken és intenzív terepbejárásokon alapuló kutatásai is alátámasztani látszanak. A kérdés végleges tisztázása természetesen további régészeti kutatást igényel, de a település jelenlegi lokalizációja jól beilleszthető B. Szabó János eseményrekonstrukciójába és az általa rekonstruált csatatér topográfiájába.

A szerző mohácsi csatával foglalkozó kutatási eredményeit összegző munkája a történészek és a történelem iránt érdeklődők számára is értékes monográfia. B. Szabó János kötete jól szemlélteti, hogy az 1526. évi mohácsi csatával kapcsolatos kutatások nem értek véget, az eddig meg nem válaszolt kérdésekre, illetve az újonnan keletkező felvetésekre a forráskutatás és a régészet adhat megfelelő válaszokat.

Polgár Balázs

⁴ Az okleveles források közléséhez lásd: Codex diplomaticus domus senioris comitum Zichy de Zich et Vásónkeő. I. k. Szerk. Nagy Imre – Nagy Iván – Véghely Dezső. Pest, 1871. 507. o. és Codex diplomaticus domus senioris comitum Zichy de Zich et Vásónkeő. VI. k. Szerk. Nagy Imre. Budapest, 1894. 159. o.

B. ANN TLUSTY

THE MARTIAL ETHIC IN EARLY MODERN GERMANY Civic Duty and the Right of Arms

*(Early Modern History: Society and Culture. New York, Palgrave Macmillan, 2011. xv+372 o.
ISBN: 978-0-230-57656-8)*

Ann Tlusty, jelenleg a Bucknell University tanára, szakterülete a gender studies és a kultúrtörténet a kora újkor évszázadaiban. Könyveiben igyekszik Európa alsó társadalmi rétegeit megszólaltatni, az ő perspektívájukon keresztül ábrázolni azokat a kulturális jelenségeket, amelyek meghatározták a hétköznapi emberek életét, gondolkodását és attitűdjét az őket körülvevő világ felé. Ebből a szemszögből vizsgálta már a taverna-kultúrát és az alkoholfogyasztás társadalmi szokásait,* és ugyanebben a szellemben íródott a *The Martial Ethic in Early Modern Germany* című monográfiája is.

A mostani könyv témája a fegyverhordás és -használat, a hozzájuk kapcsolódó jogok és kötelességek, mint a kora újkor identitás aspektusai, továbbá a fegyverek kultúrája és a polgárság, illetve a hadi-etika. Vizsgálatának fő terepe, melyen keresztül mindezt bemutatja, Augsburg és Nördlingen városa a XV–XVIII. században. Bár a kora újkor a hadseregek professzionalizálódását hozta, így a civil egységek csupán kiegészítő szerepre számíthattak a csatamezőn, mégis, kulturális szerepe miatt még igen sokáig megmaradt a polgári fegyverviselés szokása. Része volt a férfi identitás kifejezésének, emellett státuszszimbólum, divat kiegészítő volt, és jelképe a civil rendfenntartási jognak. Az elemzés közelebről tehát elsősorban a német területen a kora újkorban is továbbélő, igen fejlett polgári fegyveres kultúrára irányul, amelynek különböző társadalmi aspektusait a szerző tíz fejezetben tárgyalja széleskörű szakirodalom és levéltári források alapján.

Az első két fejezet párban áll, az első a polgári városvédelem elméletével foglalkozik, míg a második a gyakorlati kivitelezéssel. A városokban egymásnak esküdött fel a vezetés (lojalításra) és

* *Ann Tlusty*: Bacchus und die bürgerliche Ordnung. Die Kultur des Trinkens im frühneuzeitlichen Augsburg, Augsburg, 2005.; *Uő*: The World of the Tavern. The Public House in Early Modern Europe. Aldershot, 2002.; *Uő*: Public Drinking in the Early Modern World. Voices from the Tavern, 1500–1800. London, 2011.

a lakosság (engedelmességre): a német jog szerint mindenkinek lehetősége volt megvédeni magát, vagyonát, családját, közösségét. Többek közt ezt szolgálta a polgárőrség is.

A polgárnak az adófizetés melletti másik fő kötelessége az őrködés, vagyis a város védelmében és a rend fenntartásában való részvétel volt. A XVI. századtól az egy háztartásban élők, illetve a szomszédságnak nevezett, kisebb területi-közösségi szerveződések adták az őrséget. Az özvegyeknek fizetniük kellett az őrszolgálat megváltásáért; a klerikusoknak, a tisztségviselőknek és más szellemi foglalkozást űzőknek nem kellett őröt adni vagy szolgálatot teljesíteni. A fegyverkezés mértéke és a küldött emberek száma vagyontól és rangtól is függött. A fegyverigény a korról változott, a vizsgált időszak elején a pika helyett az alabárd terjedt el, majd a XVII. században megint a pika vált népszerűbbé, miközben a számszerűen fokozatosan felváltotta a puska. A páncélok pedig ez idő alatt fokozatosan eltűntek.

A városvédelem hierarchiája tükrözte a társadalmi hierarchiát. A városi őrség vezetője a kapitány volt, alatta a városnegyedek, majd a szomszédságok kapitányai álltak. Az őrszolgálat életkor szerinti szabályozása városonként különböző volt. Az alsó korhatár 14-18 éves kor körül alakult, míg a szolgálat kötelessége 60-65 éves korig tartott, de Ulmban például 70 éves korig volt valaki szolgálatra kötelezhető.

A város védelmére szolgáló fegyverek egyben a reprezentáció eszközei is voltak: a hatalom jelképei. A szálfegyverek és a páncél segítették az örök felismerését. Az alabárd ennek tipikus példája volt: tűzfegyverek ellen, és közelharcban nem állta meg a helyét, viszont meg lehetett vele állítani akár egy lovat is, összességében tehát inkább szimbolikus, mint gyakorlati értéke volt. Az ágyúknak hasonlóképp – amellett, hogy az olasz erődítésrendszerrel együtt tényleg hatásosak voltak – reprezentációs értékük volt méretük és hangjuk miatt. Azt, hogy ezeknek a fegyvereknek a pusztája jelenléte mennyit számított, jelzi, hogy voltak belőlük olyan darabok mind a magán-, mind a városi gyűjteményekben, amelyek ugyan igazán látványosak voltak, de eredeti funkciójukat nem tudták betölteni.

Az őrség feladatai négy fő részre voltak oszthatóak: hadi védelem, tűzoltás, rendfenntartás, reprezentáció és szolgálaton kívül is, mint polgári kötelességek működtek. Az éjjeli őrszolgálatokban vagy csapatban zajlottak. Az őrségben fontos elem volt a hangjelzés, az őrszolgálat egymás közt ezekkel kommunikáltak. Vészjelzéseknél mindenkinek – szolgálaton kívül is – egy bizonyos helyre kellett gyűlni teljes fegyverzetben.

A gyakorlatban ez a rendszer nem működött tökéletesen: a tűzoltóödröket és pumpákat nem tartották készenlétben, egyáltalán a helyükön, vészhelyzet esetén a polgárok sokszor nem jelentek meg kellő számban a mustrapontokon, és akik összegyűltek, nem mindig voltak kellőképpen felszerelvek. A problémák másik aspektusát az jelentette, hogy a közös szolgálat alatt eltöltött idő nem csak a közösségtudat fejlesztésére volt alkalmas: a személyes és csoportos érdekek gyakran ellentmondtak egymásnak, konfliktusok alakultak ki, amelyekből a rendfenntartás is csorbát szenvedhetett. A fő problémát azonban a szerző szerint a fegyverek, illetve karbantartásuk hiánya jelentette, ami mögött gyakran állt anyagi indok, de az is előfordult, hogy a fegyvereket szerencsétlenül eljárták. Végül, az alkoholfogyasztás szintén gondot jelentett, amiből egyébként akár bírósági ügy is lehetett.

Fontos ütközéspont volt a nem szolgálatban lévő polgárokkal való bánásmód: adott esetben ismerősök, vagy éppen ellenségek voltak, akikkel szemben el kellett járni. Illetve, mivel a város rendjének védelme szolgálaton kívül is polgári kötelesség volt, az improvizatív járőrelőjárás intézkedése is okozhatott konfrontációt a szolgálatban levőkkel. Azt azonban mindenképp hozzá kell tenni, hogy a fenti problémák ritkán merültek fel, az őrség nagyrészt lojális volt és jól végezte a dolgát.

A harmadik fejezet arról szól, hogy mikor lehetett legálisan személyes és csoportos védelemre fegyvereket használni. Elméletben bármely szabad férfi viselhetett fegyvert a klerikusok és a zsidók kivételével. A fegyverhordás, -használat szabályai azonban ennél jóval bonyolultabbak voltak. A ház szent volt, még egy kést sem illett az ajtóba vágni. Nem is zárták az ajtókat, ez egy kulturális megegyezés volt, erősebb, mint a lakat, és a ház védelme egyet jelentett az önvédelemmel. A tulajdonos megtámadása durvább sértés volt az otthonában, mintha vendéget támadtak volna meg. Vagyonvédelem szempontjából a betöréses lopás sokkalta komolyabban volt büntetve, mint például az utcán elkövetett, sőt, az illetéktelen behatolót bármikor szabadon meg lehetett ölni.

Nemcsak a házak álltak különleges védelem alatt, de egyéb helyek is, ahol a biztonság és a szabadság fontos volt. Így például templomok, piacépületek és céhesarnokok. Ezekről a helyekről volt, hogy teljes mértékben kitiltották a fegyvereket. Nagyobb ünnepeken a tilalom az egész városra kiterjedt. Mivel a fegyverhordás jog volt, így nem azt korlátozták, hanem az agresszív viselkedést, és a nem tisztességes harc miatti fegyverek viselését, mint például a kő, fejsze, töltött puská, kalapács, csákány, székláb, fém vagy fa ütő, elrejtett, vagy rejtve hordott fegyverek. Fegyvert viselni tehát lehetett, de elővenni már csak meghatározott feltételek között volt megengedett.

Mivel a polgárok közti tettelegesség teljes megszüntetése irreális cél volt, ezért fokozatokat vezettek be – kicsi és nagy – a sérülések szintje szerint. A harmadik, az egyszerű kategória, nem tartalmazott testi kontaktust, csak kihívó, agresszív magatartást, mint ökölraázást, fegyverrántást. Az ilyen esetekben enyhébb büntetést kaptak a gyerekek, a nők és a ranggal rendelkezők, míg a szegények esetében a bírság mértékét csökkentették vagy részletfizetést engedélyeztek. Gyilkosság esetén is voltak fokozatok, úgymint tisztességes és tisztességtelen. Tisztességesnek minősített esetben csak bírságot kellett fizetni az áldozat családjának, a tisztességtelen viszont egyenesen az állam elleni bűnnek számított. A fegyverviseléshez való jogot meg lehetett tiltani, de ez személyre szóló büntetés volt és nem teljes közösséget érintő fegyverkorlátozás. Lehetett tiltás minden fegyverre, bizonyos típusokra, hosszra, de a korlátozás akár addig is elmehetett, hogy az érintett csak egy törött hegyű kést hordhatott magánál. A büntetés lehetett ideiglenes és örökre szóló.

A hidegfegyverekkel ellentétben a lőfegyverek komolyabb korlátozás alá estek. Nem csak tilos volt őket elsűtni a városfalon belül, de nem is lehetett ezeket megtöltve hordani. Nem csak azért, mert bárki véletlenül elsűthette a megtöltött pisztolyt, hanem mert tűzveszélyes is volt. Mint korszerű technológiát, magát a lövészetet pártolta a város, de ezt szigorúan a városon kívül kiépített lőtereken engedélyezték.

A falvak lakóinak éppúgy volt fegyverviselési joga, mint a polgárságnak, erre a könyv Württemberg példáját hozta. Ez azonban nemcsak önvédelmi képességeiket növelte, hanem eszüközt is adott a kezükbe a lázadáshoz és az orvvadászathoz, amely már inkább aggasztotta a falvak földesurait. Ennek ellenére még a parasztháborúk – mint az 1525–1526-os – után is csak azokat fegyverezték le, akik nem adták meg magukat. Az orvvadászat esetében is a fegyver viselését és nem a birtoklását akarták korlátozni, a harmincéves háború után pedig már csak az orvvadászatot büntették, azt viszont szigorúan.

A következő fejezet a civil párbajokkal foglalkozik. A becsület megvédése önvédelemnek számított, innentől kezdve, még ha haláleset történt is, az a tisztességes gyilkosság kategóriájába esett, annak ellenére, hogy hivatalosan a nem nemesek, a katonák, vagy a tudós emberek, literátusok által vívott párbajok nem számítottak becsületbeli ügynek. Még ha a párbaj formái és leginkább a felhasznált fegyverek eléggé különböztek voltak is a társadalom egyes rétegeiben, a vonatkozó szabályokat viszonylag általánosan mondhatjuk. Betartásukat a párbaj szemtanúi garantálták, akik később tanúként működtek a hatóságok előtt. Istenítéletként vívott párbajok már a középkori német területeken is voltak, a becsületbeliek viszont a XVI. század második felében jelentek meg. 1572-ben látott napvilágot az első tiltó rendelet, azonban a törvények épp az ellenkező hatást érték el, a kockázattal a résztvevőknek kijáró tisztelet is nagyobb lett. A tiltás ellenére a becsületbeli ügyek és a tisztességes harc, illetve az ennek során okozott sérülések mindig enyhébb elbírálás alá estek, mind a katonáknál, mind a civileknél.

A törvények mellett a keresztény felekezetek is tiltották a párbajt. A jó halál a kor felfogása szerint nyugodtan történt, társaságban, ima mellett, ami a párbajokban csak akkor volt biztosítható, ha a sérültek elég ideig éltek utána, ezért, ha előre megbeszélte vívás volt, szokássá vált előre győnni. A párbajokban és általánosságban is a kard volt a fő fegyver. Rangot és szaktudást jelképezett. Ezt még az se tudta megváltoztatni, hogy az arisztokrácia megpróbálta kisajátítani a kardviselés jogát, és csupán a XVIII. századra vált teljesen nemesi privilégiummá a fegyveres virtus.

A könyv a továbbiakban arról szól, hogyan oszlottak meg a fegyverviselési és -használati szokások nemtől, kortól, vagyoni és társadalmi helyzettől, fizikai állapottól, sőt, a személyes ízléstől függően. A XVII. század elején a vizsgált városok háztartásainak 92%-ában volt valamilyen fegyver. A fegyverek száma a háztartás jellegétől függött, így a szegényebb háztartásokban, vagy azokban, ahol nő volt a háztartásfő, kevesebb volt belőlük. A fegyverek őrzésére csak a leggazdagabbak tarthattak fenn külön fegyverszobát, a többi esetben a házban szétszórvan tárolták őket.

A nemek közti megoszlás is különböző volt, a nők csak ritkábban tartottak fegyvert otthon és csak különleges esetekben hordták magukkal. Sokkal kevesebb volt köreikben a fizikai agresszió is, bár az ilyen esetekről készült feljegyzések számát az is redukálta, hogy nem mindig jelentették be ezeket a városi hatóságoknak: mivel a nők nem voltak teljesen önállóak, kevésbé tartották őket felelősnek saját tetteikért. A köztük lévő viszályt nem vették komolyan, mivel nem használtak fegyvert, csak véletlenszerűen felkapott tárgyakat, és a komolyabb sérülés is ritka volt. Ha férfi is érintett volt, a viszályról szóló jelentés azért maradhatott el, mert nőekkel verekedni szégyennek számított.

A társadalom más rétegeiben szintén különféle mintákkal találkozhatunk. A katonák általában karddal harcoltak civilben is, a kereskedők inkább késsel, a szegények leginkább ököllel. A város polgári közösségén kívüli rétegek, mint a zsidók, a klerikusok és a diákok, szintén más-más módon viszonyultak a fegyverekhez, erről szól a hatodik fejezet. Az egyetemi autonómia burkában élő diákság köreiben a XV. században jelent meg a fegyverviselés, és onnantól kezdve ragaszkodtak is hozzá. Ebből és a vadászathoz való jogról való elképzelésükből számos alkalommal támadt összetűzésük mind a városi hatóságokkal, mind a birtokosokkal, akik orrvadászatnak minősítették a tevékenységüket. A diákok, annak ellenére, hogy viseltek fegyvert, nem voltak részei a polgári városvédelemnek.

A parasztok is hordtak fegyvert, de körükben ez kevésbé volt olyan általános, mint a polgárságnál. Általában puskával és „langmesserrel” voltak felfegyverezve, a kard ritkának számított. A falu éppúgy rendelkezett polgári őrséggel, mint a városok. A zsidók esetében is volt fegyverviselési kultúra. A jogi iratok alapján ugyanannyiszor kerültek fegyveres összetűzésbe, mint a keresztények, és ugyanazok a belső szabályok voltak érvényben a becsületes harccal kapcsolatban, sőt a fegyverviseléssel összefüggő nem, és társadalmi sajátosságok is ugyanolyanok voltak, mint a keresztényeknél. A különbséget inkább a fegyverek kulturális szerepében lehet megtalálni, amely a zsidóknál közel sem volt olyan erős, mint a keresztényeknél. A hosszabb távú utazásnál kíséretet kérhettek, ez egyrészt a védelmüket, másrészt ellenőrzésüket szolgálta, de ha veszélyes helyeken utaztak, hordhattak fegyvert és levehették a megkülönböztető jelzést.

Az egyháziak esetében is volt fegyveres kultúra, mely az önvédelmi szokásokra vezethető vissza. Ha egy papnak hosszabb útra kellett indulni, szükséges volt, hogy meg tudja magát védeni. Fegyveres összetűzések ugyan csak elszórtan fordultak elő köreikben, de nem ez volt az egyetlen kapcsolata a klerikusoknak a fegyverekkel, hiszen a világiakéhoz hasonlóan az egyházi birtokok védelméhez is szükség volt fegyverekre. Személyes érdeklődésük azonban békésebb formát is ölthetett, úgy, mint vívni tanulás, vívőkönyv írás, vagy lövészversenyen való részvétel.

A lövészversenyek minden városban nagy látványosságnak számítottak, a nagyobb rendezvények akár nemzetköziek is lehettek, ami a hetedik fejezet témája. A lövészet nem csak sport volt, hanem motiváció az újabb technológiák alkalmazására és alkalom a vagyon és a hatalom fitogtatására. A versenyeket megalapozó lövő- és vívőegyesületek nem a védelmi rendszer részei voltak, habár a hatóságok támogatták őket. Az ilyen közösségek szerveződése korban megelőzte a lőfegyvert – ez volt a számszeríjszók céhe, mely a XVII. századig fennmaradt bizonyos formában.

A nagyobb versenyek igazi ünnepségnek számítottak, nagyszámú közönséggel, egyéb játékokkal (kódobás, lóverseny), szerencsejátékokkal, a versenyzőknek pedig értékes nyereményekkel. Nem egyszer kivételes alkalmakhoz – a birodalmi tanács összehívása, koronázás, nagyobb esküvő – kapcsolódó ünnepségsorozatok keretében rendeztek lövészversenyeket. A verseny ideje alatt a lövész mesterek feleltek a biztonságért, sőt kisebb ügyekben, mint szitkozódás, fegyverrántás, bírságot is kiszabhattak. A helyi hatóságok csak akkor léptek közbe, ha komolyabb sérülés vagy haláleset történt.

Egy ilyen rendezvény nemcsak a szórakozást és szórakoztatást szolgálta, de lehetőséget teremtett a társadalmi kapcsolatok építésére, ápolására, vagy vitás ügyek békés elrendezésére is. A békés szellem nem mindig volt fenntartható az elharapódzó viták miatt, de nem lett belőle soha tényleg komoly diplomáciai botrány. A versenyek hanyatlása a harmincéves háborúval és a vele járó gazdasági mélypontra kezdődött. Nemcsak az egyesületek és versenyek támogatottsága szűnt meg, de ekkor vált végképp ketté a polgári és a katonai lövészet is.

A XVI–XVII. században éltek virágkorukat a vívőiskolák is. Bár a vívás az udvari kultúrának is fontos része volt, az oktató mesterek nagyrészt a polgárság soraiból kerültek ki. A vívőiskolák a lövészegyesületekkel szemben nem állandó intézmények voltak, hanem versenyek, és tanfolyamok

keretein belül működtek. Ebből is következik, hogy a mesterek a megélhetés érdekében vagy vándoroltak városról városra, vagy katonai karriert futottak be. A XVI. századtól alapultak meg a fontosabb vívócéhek, a Marxbrüder és a Federferchter, amelyek ettől kezdve irányadói voltak a német vívóművészetnek.

A vívóversenyek virágkorukban hasonlóak voltak a lövészversenyekhez, népszerűségük azonban sose volt olyan nagy, mint a tűzfegyvereké, gyakran mellékműsorként futottak azok mellett. Egy másik, víváshoz kapcsolódó látványosság volt a kardtánc, amely a vívóversenyekkel együtt élte fénykorát. Koreográfiából és rendes vívásból állt, a hangot dobok, sípok, kardcsattogás és a táncosok által hordott csengők adták. Az ilyen előadásokra általában valamilyen kiemelkedő eseményhez kapcsolódóan került sor, de igyekeztek összekötni a vívóiskolák rendezvényeivel is. Egy előadáson akár több száz táncos is felléphetett, de rendszerint 12-40 fő között alakult a számuk.

Bár a könyv végig számos konkrét eset felidézésével segíti az ábrázolt rendszer megértését, azok az eddig ismertett fejezetekben inkább csak az elemzést segítő, kiegészítő illusztrációként szolgálnak. Ezzel szemben a nyolcadik és a kilencedik fejezetben három eset részletes vizsgálata kerül az elemzés középpontjába. Az első esettanulmány a Rothenburg és Komburg városa közt fekvő Gebstall nevű faluról szól, vizsgálata a szokásjog és a tradíciók erejére világít rá a törvényekkel szemben. A másik esettanulmány a civil és a katonai őrségek közötti viszonyt, illetve ellentéteiket mutatja be egy 1633-ban Nördlingenben megtörtént konfliktus alapján. A harmadik egy 1584-ben Augsburgban kirobbant összetűzést dolgoz fel, ahol felekezeti viták fajultak el és vezettek tettlegességhez.

Végül, a kötet zárásaként, a szerző a már tárgyalt témakörök összefoglalása mellett egy rövid kitekintés keretében kitér a korabeli Európa más országainak, sőt az amerikai kolóniák polgári fegyverviselési szokásaira is.

Ann Tlusty könyve átfogó elemzést ad a kora újkori német városok polgárainak fegyverviselési szokásairól, amit a lehető legtöbb szemszögből vizsgál, esettanulmányai pedig a mai ember számára is élővé és érthetővé teszik az akkori polgári habitust. Igazán értékes munkává az teszi, hogy egyszerre elemzi a városok szokásjogát, írott törvényeit és a módot, ahogy ezek a társadalom életében a gyakorlatban is ténylegesen megjelentek. Ezáltal be tudja mutatni a városvezetés szándékait és az általuk létrehozott jogi rendszer hatékonyságát is, de nem marad ki az sem, hogy a vezetés alatt élő polgárság mindennapi konfliktusainak kezelése és régi fegyverviselési szokásai miként illeszkedtek a városi élet keretei közé. Magát a várost alkotó társadalmat is több szempontból és többféle módszer segítségével vizsgálja, részletesen elemezve a városi népességben belül a vagyoni helyzet, a kulturális jellemzők, vagy származás szerint elkülöníthető különféle csoportokat. Ezáltal strukturált és átfogó képet ad a városok működéséről, a mindennapi élet kereteit adó rendszerről.

Dolozselek Tünde

PAPP SÁNDOR

TÖRÖK SZÖVETSÉG – HABSURG KIEGYEZÉS A Bocskai-felkelés történetéhez

*(Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan, Budapest, 2014. 402 o.
ISBN: 978-963-236-859-7)*

Őszintén megvallva nem kevés aggodalommal fogtam bele Papp Sándor kötetének bírálatába. Tisztáznom kellett önmagammal, hogy irodalomtörténészként lehetek-e egy olyan – oszmanisztikai súlypontú – történelmi monográfia recenzense, amely lényegében mindvégig a saját szakterületének keretei között mozog. Végigolvasva a könyvet, aggályaim csökkentek. Olyan történelmi mű ez, amely a korszak iránt érdeklődő *nem történész* és *nem oszmanista* kutatók (például irodalmárok, művészettörténészek) számára is nagy fontossággal bír. A kora újkorral foglalkozó különféle stúdiumok rendkívül szorosán egymásra vannak utalva. A kultúrákutatás nem képzelhető el szilárd történelmi alapok nélkül. Bocskai István 1604-től 1606-ig tartó felkelésének története a kora újkori